



Datum van inontvangstneming : 25/10/2017

**Zaak C-166/17**

**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie**

**Datum van indiening:**

3 april 2017

**Verwijzende rechter:**

Supremo Tribunal de Justiça (Portugal)

**Datum van de verwijzingsbeslissing:**

16 maart 2017

**Rekwirantes en verwerende partijen [in eerdere aanleggen]:**

Internet Opportunity Entertainment Ltd

Sportingbet PLC

**Andere verwerende partijen:**

Sporting Club de Braga

Sporting Club de Braga - Futebol, SAD

**Verwerende partij [in hogere voorziening] en verzoekster [in eerdere aanleggen]:**

Santa Casa da Misericórdia de Lisboa

---

**Voorwerp van het hoofdgeding**

Onlinespelen – Verbod, in Portugal, op spelen en daarmee samenhangende overeenkomsten of reclame

**Voorwerp en rechtsgrondslag van het prejudiciële verzoek**

Verenigbaarheid van dit verbod met de in het Verdrag vastgelegde beginselen en economische vrijheden, het verbod op discriminatie van onderdanen van de

lidstaten, het verbod op machtsposities alsmede met de vrijheid van vestiging en van dienstverrichting

### **Prejudiciële vragen**

1. Vormt de concessie die voor casino's is verleend bij [wetsdecreet nr. 422/89 van 2 december 1989 (de kansspelenwet)], schending van de in het Verdrag vastgelegde beginselen en economische vrijheden?

2. Vormt de exclusiviteit die aan Santa Casa da Misericórdia de Lisboa is toegekend bij wetsdecreet nr. 322/91 van 26 augustus 1991, zoals gewijzigd bij wetsdecreet nr. 469/99 van 6 november 1999, bij decreet nr. 12790 van 30 november 1926, bij wetsdecreet nr. 40397 van 24 november 1955, bij wetsdecreet nr. 84/85 van 28 maart 1985, zoals gewijzigd en [opnieuw gepubliceerd] bij wetsdecreet nr. 317/2002 van 17 december 2002 en bij wetsdecreet nr. 282/2003 van 8 november 2003, schending van de in het Verdrag vastgelegde beginselen en economische vrijheden?

3. Schendt artikel 21 van de Código da Publicidade [wetboek inzake reclame] het beginsel van vrijheid van vestiging, het beginsel van vrije dienstverrichting, met als gevolg tevens discriminatie van onderdanen van de lidstaten op grond dat de verboden, beperkingen en voorrechten niet zijn gerechtvaardigd?

4. Vormen [deze verboden, beperkingen en voorrechten] willekeurige discriminatie en een verkapte beperking van het handelsverkeer tussen de lidstaten op grond dat zij niet zijn gerechtvaardigd uit hoofde van enig algemeen belang?

5. Vormt de exclusiviteit die aan Santa Casa da Misericórdia de Lisboa op het vlak van reclame is verleend, misbruik van machtspositie volgens het gemeenschapsrecht?

6. Zijn de artikelen 3 en 9 van wetsdecreet nr. 422/89 van 2 december 1989 (kansspelenwet) in overeenstemming met het gemeenschapsrecht?

7. Zijn de artikelen 2 en 3 van wetsdecreet nr. 282/2003 van 8 november 2003 in overeenstemming met het beginsel van vrijheid van vestiging en het beginsel van vrije dienstverrichting in de Gemeenschap voor zover daarbij voor de exploitatie van onlinespelen exclusiviteit is verleend aan Santa Casa da Misericórdia de Lisboa?

8. De Portugese Staat heeft de Europese Commissie niet ingelicht over de technische voorschriften van wetsdecreet nr. 422/89 van 2 december 1989.

9. Moeten dergelijke voorschriften derhalve buiten toepassing worden gelaten en kunnen particulieren zich beroepen op de niet-toepasselijkheid ervan?

10. De Portugese Staat heeft de Europese Commissie niet ingelicht over de technische voorschriften van wetsdecreet nr. 282/2003 van 8 november 2003.

Moeten deze voorschriften derhalve buiten toepassing worden gelaten jegens dienstverrichters in Portugal?

### **Aangevoerde bepalingen van gemeenschapsrecht**

Artikelen 267, 43, 49 en 56 alsmede de artikelen 2, 3, 23, 30, 31, 46, 55, 59, 66, 86, 106 en 107 VWEU

Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2006 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 2001, L 12, blz. 1)

Richtlijn 98/34/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften (PB 1998, L 204, blz. 37), zoals gewijzigd bij richtlijn 98/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 20 juli 1998 (PB 1998, L 217, blz. 18)

Arrest van het Hof van Justitie van 8 september 2009, Liga Portuguesa de Futebol Profissional en Bwin International (C-42/07, EU:C:2009:519, punt 41)

### **Aangevoerde bepalingen van nationaal recht**

Código da Publicidade (Portugees wetboek inzake reclame) (wetsdecreet nr. 330/90 van 23 oktober 1990)

Artikel 21 van de Código de Procedimento Administrativo (Portugees wetboek bestuursrechtelijke rechtspleging) (wetsdecreet nr. 442/91 van 15 november 1991, zoals gewijzigd bij wetsdecreet nr. 6/96 van 31 januari 1996)

Wetsdecreten nrs. 422/89 van 2 december 1989 en 282/2003 van 8 november 2003

### **Korte uiteenzetting van de feiten en het hoofdgeding**

- 1 Verzoekster is een rechtspersoon van administratieve openbaredienstverlening en oefent activiteiten van openbare dienstverlening of openbaar belang uit op verzoek van de Staat of andere openbare entiteiten.
- 2 Verzoekster bezit het exclusieve recht van exploitatie van door de overheid georganiseerde kansspelen, waarbij zij onder een exclusiviteitsregeling de spelen Lotaria Nacional, Lotaria Instantânea, Totobola, Totoloto, Totogolo, Loto 2, Joker en Euromilhões exploiteert.

- 3 De Staat heeft verzoekster het exclusieve recht verleend om in zijn naam en voor zijn rekening weddenschappen te promoten, daaronder begrepen de exploitatie van kansspelen via elektronische weg.
- 4 Sporting Club de Braga, verwerende partij, is een sportclub die zich bezighoudt met de promotie van en deelname aan sportwedstrijden.
- 5 Sporting Club de Braga SAD, verwerende partij, is opgericht om het beroepsvoetbal van Braga te beheren en exploiteren.
- 6 In het seizoen 2006/2007 heeft de ploeg van beroepsvoetballers van SAD deelgenomen aan het kampioenschap eerste divisie beroepsvoetbal.
- 7 De vennootschap Sportingbet PLC, verwerende partij, houdt zich bezig met de directe en indirecte exploitatie, via elektronische weg, van kansspelen, varianten daarvan, weddenschappen en verschillende soorten loterijen.
- 8 Sportingbet, verwerende partij, bezit 100 % van Sportingbet.com, de handelsbenaming van verwerende partij Internet Opportunity Entertainment Limited.
- 9 Sportingbet PLC heeft verwerende partij Internet Opportunity Entertainment Limited toestemming verleend om de domeinnamen „sportingbet.com” en „sportingbetplc.com” alsmede de merken „Global Sportsbook & Casino sportingbet” en „sportingbet” in haar naam te registreren en voor haar rekening te gebruiken.
- 10 De vennootschap Internet Opportunity Entertainment Limited beheert de internetsite [www.sportingbet.com](http://www.sportingbet.com).
- 11 Op die internetsite promoten verwerende partijen Sportingbet de deelname door gebruikers aan kansspelen, loterijen en weddenschappen.
- 12 De internetsite wordt aangeboden in het Portugees en het is in deze taal dat alle in Portugal verblijvende gebruikers automatisch toegang krijgen.
- 13 Op de site zijn er betaalmogelijkheden om de gebruikers in staat te stellen weddenschappen te plaatsen, loterijbiljetten te kopen en mee te doen aan spelen.
- 14 Al wie in Portugal verblijft, kan op de site [www.sportingbet.com](http://www.sportingbet.com) mee doen aan spelen, weddenschappen plaatsen en loterijbiljetten kopen.
- 15 In punt 1.19, „Regels en voorschriften”, zoals gepubliceerd op de site [www.sportingbet.com](http://www.sportingbet.com), wordt bepaald: „Spelen van Sportingbet zijn onlinespelen via internet en bestrijken bijgevolg virtueel alle landen van de wereld. In bepaalde rechtsgebieden bestaan geen voorschriften over de legaliteit van internetspelen; in andere zijn internetspelen specifiek gelegaliseerd, terwijl in nog andere rechtsgebieden voorschriften kunnen bestaan die kansspelen en weddenschappen

via internet illegaal beschouwen. In de praktijk is het voor Internet Opportunity Entertainment Ltd/Sportingbet onmogelijk voortdurend na te gaan wat de rechtssituatie is in elk land, elke staat of elke regio van de wereld. Door te klikken op „akkoord” gaat de individuele gebruiker ermee akkoord en stemt hij ermee in dat het zijn verantwoordelijkheid is om na te gaan wat de toepasselijke rechtsbepalingen zijn in het rechtsgebied waar hij is gevestigd en dat hij dienovereenkomstig (a) heeft nagegaan wat de toepasselijke rechtsbepalingen in zijn rechtsgebied zijn, en (b) zich ervan heeft vergewist dat het in overeenstemming met die rechtsbepalingen is om weddenschappen via internet aan te gaan en het voor Internet Opportunity Entertainment Ltd legaal is om weddenschappen via internet te ontvangen. Eventuele gedingen betreffende de wettelijkheid van een transactie tussen de gebruiker en Sportingbet/Internet Opportunity Entertainment Ltd of een verbonden onderneming vallen onder de bevoegdheid van de gerechten van Antigua, zijnde de plaats van oprichting en zetel van bedrijfsvoering van Internet Opportunity Entertainment Ltd. Eventuele rechtsgedingen worden beslecht overeenkomstig het recht van Antigua.

- 16 Deze website vormt geen aanbod, verzoek of uitnodiging vanwege Internet Opportunity Entertainment Limited om gebruik te maken van of in te tekenen op weddenschappen of andere diensten in enig rechtsgebied waarin dergelijke activiteiten bij wet verboden zijn.”
- 17 Op de site worden sportweddenschappen aangeboden voor het kampioenschap eerste divisie Portugal beroepsvoetbal.
- 18 Ook worden casinospelen, zoals blackjack en Europese roulette, aangeboden, alsmede onlinepoker, alle geldspelen, en ook andere spelen zoals loterijen, kaartspelen, dobbelspelen en sportspelen.
- 19 Internet Opportunity Entertainment Limited en Sporting Braga SAD hebben een sponsoringcontract ondertekend om een stimulans te geven voor de seizoenen 2006/2007 en 2007/2008.
- 20 Dat contract was bedoeld om reclame te maken voor en bekendheid te geven aan het merk en het logo van verwerende partijen, Sportingbet, dat bestaat uit een beeld met de tekst „Sportingbet” en een ander beeld met de aanduiding van de site [www.sportingbet.com](http://www.sportingbet.com).
- 21 Na een tussenbeschikking hebben verwerende partijen het sponsoringcontract beëindigd.
- 22 De afdeling „spelen” van Santa Casa da Misericórdia de Lisboa beschikt in Portugal over twee distributiekanaalen voor spelen: het traditionele distributiekanaal, waarbij via agentschappen bijna 5 000 verkooppunten worden geëxploiteerd, en het nieuwe distributiekanaal, dat is ontstaan uit de diensten van de informatiemaatschappij. Het onlinedistributiekanaal verlangt van de spelers dat zij zich vooraf registreren, waarna zij een toegangscade voor de site van de afdeling „spelen” krijgen, alsook een nummer van een kaart die wordt

„opgeladen” of gecrediteerd via het „multibanco”-netwerk van bankautomaten of via bankoverschrijving.

- 23 Verzoekster heeft een rechtsvordering ingesteld teneinde het door de verwerende partijen gesloten sponsoringcontract te vernietigen, te horen verklaren in rechte dat de activiteiten van Sportingbet in Portugal en de door haar voor deze activiteiten gevoerde reclame in strijd met de wet zijn, Sportingbet te gelasten de exploitatie van loterijen en weddenschappen, op welke wijze ook, in Portugal te staken, de verwerende partijen te verbieden reclame te maken voor de internetsite sportingbet.com of de derde en vierde verwerende partij en verspreiding ervan te verbieden, de verwerende partijen hoofdelijk te veroordelen tot betaling van een geldboete van minstens 50 000 EUR per inbreuk op dit verbod, openbaarmaking te gelasten van het verbod op het verspreiden van en reclame maken voor de internetsite sportingbet.com en de derde en vierde verwerende partij, kennisgeving van dit verbod aan alle sociale media in Portugal te gelasten en de verwerende partijen te veroordelen tot schadeloosstelling, met rente.
- 24 De rechter in eerste aanleg heeft de vordering ten dele gegrond verklaard en de twee verwerende partijen, thans rekwirantes, Internet Opportunity Entertainment Ltd en Sportingbet PLC, veroordeeld tot hetgeen in wezen was gevorderd, met uitzondering van de vordering tot schadeloosstelling en tot betaling van rente, die is afgewezen.
- 25 Deze twee verweersters hebben hoger beroep ingesteld bij de Tribunal de Relação de Guimarães, die het hoger beroep heeft verworpen en het vonnis in eerste aanleg heeft bevestigd.
- 26 Deze verweersters hebben hogere voorziening ingesteld bij de Supremo Tribunal de Justiça, die het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing heeft ingediend.

### **Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding**

- 27 SPORTINGBET PLC stelt niet op het Portugese grondgebied actief te zijn, zodat de onlinedienstverlening niet aan de nationale regeling is onderworpen. Bovendien is de kansspelenwet volgens haar evenmin in casu van toepassing, want het gaat om een onlineactiviteit.
- 28 INTERNET OPPORTUNITY ENTERTAINMENT LIMITED stelt dat de Portugese gerechten niet internationaal bevoegd zijn op grond dat zij noch een zetel noch haar daadwerkelijk bestuur noch een vaste inrichting in Portugal heeft en aldaar geen enkele activiteit uitoefent, zodat de Portugese gerechten geen internationale bevoegdheid bezitten om van het onderhavige geding kennis te nemen.

- 29 Volgens haar wordt de activiteit van internetspelen uitgeoefend via een internationale domeinnaam die eigendom is van en wordt geëxploiteerd door aanbieders die in het buitenland zijn geregistreerd en gevestigd.
- 30 Als verweer voert zij aan dat verzoeksters exclusieve recht beperkt is tot het Portugese grondgebied, waarvan het World Wide Web en haar internationale sites geen deel uitmaken, zoals het geval is voor verweersters website, zodat verzoekster de toegang tot internetdiensten of websites niet mag beperken, aangezien dit een onaanvaardbare schending van de rechten en vrijheden van de burgers zou opleveren en de beperking van de toegang tot verschillende internetadressen door diverse staten enkel voor hun burgers kan worden beslist en opgelegd.
- 31 Zij stelt dat artikel 21 van de Código da Publicidade, waarop verzoekster zich beroept om te stellen dat de door verweerster gevoerde reclame onrechtmatig is, het gemeenschapsrecht schendt en dus buiten toepassing moet worden gelaten.
- 32 Beide verweersters uiten twijfels over de afdwingbaarheid van de bepalingen waarop verzoekster zich beroept ter onderbouwing van haar stelling dat de exploitatie van onlinespelen in Portugal illegaal is, aangezien de Portugese Staat de technische voorschriften van wetsdecreet nr. 422/89 van 2 december 1989 en wetsdecreet nr. 282/2003 van 8 november 2003 niet bij de Europese Commissie heeft aangemeld, zoals is vereist krachtens richtlijn 98/34/EG van het Europees Parlement en de Raad, zoals gewijzigd bij richtlijn 98/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 20 juli 1998.

### **Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing**

- 33 In het [hierboven aangehaalde] arrest in zaak C-42/07 heeft het Hof van Justitie geoordeeld dat „[a]rtikel 49 EG [...] niet in de weg [staat] aan een regeling van een lidstaat als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, die marktdeelnemers als Bwin International Ltd die in andere lidstaten zijn gevestigd, waar zij rechtmatig soortgelijke diensten verrichten, verbiedt<sup>1</sup> om via het internet kansspelen aan te bieden op het grondgebied van deze lidstaat”.
- 34 Dat arrest is gewezen op een verzoek om een prejudiciële beslissing betreffende de uitlegging van de artikelen 43, 49 en 56 EG.
- 35 In casu betoogt een van de verwerende partijen echter dat de onderhavige zaak niet alleen die verdragsbepalingen betreft, maar ook de artikelen 2, 3, 23, 30, 31, 46, 55, 59, 66, 86, 106 en 107.
- 36 Aangezien de Supremo Tribunal de Justiça in laatste aanleg uitspraak moet doen en bij twijfel verplicht is een verzoek om een prejudiciële beslissing te doen, opdat

<sup>1</sup> Noot van de vertaler: in de Portugese tekst wordt deze passage onjuist aangehaald: in plaats van „verbiedt” (impide) wordt „toestaat” (permite) gebruikt.



aldus een duidelijk oordeel kan worden gevormd aan de hand van de benodigde toelichting, verzoekt deze rechterlijke instantie het Hof van Justitie om een beslissing over de hierboven weergegeven prejudiciële vragen, zoals toegelicht in het verzoek van de verwerende partijen.